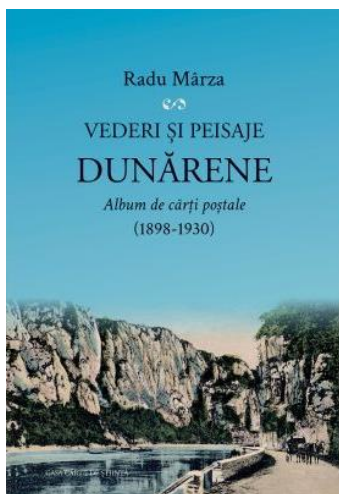

XX-lea. Format în ambientul și în cultura politică a regatului Italiei din secolul al XIX-lea, Fasciotti a rămas fidel statului, ale cărui interese le-a priorizat atât în activitatea sa profesională, cât și în viziunea politică personală. Din punctul de vedere al istoriografiei române, lucrarea Emanuelei Costantini reprezintă o binevenită contribuție la istoria relațiilor dintre cele două state, dar și un model de urmat în recuperarea biografiilor înalților funcționari ai statului.

Vlad Popovici*

Radu Mârza, *Vederi și peisaje dunărene. Album de cărți poștale (1898-1930)*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2024, 129 p.

DOI:10.62838/amsh-2024-0028

Cartea intitulată *Vederi și peisaje dunărene. Album de cărți poștale (1898-1930)*, publicată în anul 2024 la editura Casa Cărții de Știință, reprezintă o concretizare a preocupărilor din ultimii ani ai istoricului clujean Radu Mârza. Cartea a avut ca punct de plecare pasiunea autorului de a colecționa cărți poștale și iubirea pentru spațiul dunărean printr-o călătorie care să surprindă locuri și peisaje dunărene, dar și așezările omenești de-a lungul fluviului (p. 3). Cartea îl face pe cititor să privească cu interes subiectul, remarcându-se prin utilizarea articulată a elementelor metodologice. Instrumentele de lucru ale acestei cărți sunt reprezentate de cărțile poștale tipărite, scrise și circulate în perioada de început a erei cărților poștale, adică de la sfârșitul secolului al XIX-lea și până în anul 1930 (p. 3).

Cărțile poștale prezintă cursul Dunării conservând peisajele dunărene și așezările de pe cursul fluviului. Autorul-colecționar este un mare iubitor al Dunării. Istoricul arată importanța Dunării în formarea civilizației europene, fiind determinată de geografia fluviului (p.3). Radu Mârza prezintă semnificația istorică pe care Dunărea o are asupra continentului european. Astfel, timp de mai multe secole, Dunărea a fost limes al Imperiului Roman, apoi a fost martor al nașterii mai multor regate romano-barbare, care au contribuit decisiv la cristalizarea profilului istoric și cultural al

* Lecturer, Ph.D., Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, vlad.popovici@ubbcluj.ro

Europei medievale. Ea a fost calea de înaintare a stăpânilor Dinastiei de Habsburg spre Europa Centrală și Răsăriteană, de la arhiducatele austriece și până la Voivodina, Serbia, Bosnia și Herțegovina. Dunărea a fost, de asemenea, cale de comunicații fluvială și terestră încă din Antichitate, de la Imperiul Roman și Imperiul Bizantin la Imperiul Otoman. În secolele XVIII-XIX, zona Dunării de Jos devine câmp de luptă și de înfruntări diplomatice între marile puteri ale zonei, iar în secolul al XIX-lea Dunărea a făcut subiectul unui interesant experiment de diplomatie internațională și anume Comisia Europeană a Dunării. Din punct de vedere al culturii și al istoriei culturale, Dunărea este unul dintre cele mai de preț bunuri ale Europei, prin peisajele ei, prin viața și istoria comunităților umane așezate de-a lungul secolelor și mileniilor pe malurile sale. Pe malurile fluviului au fost construite impresionante edificii de arhitectură, precum siturile urbane de la Ulm, Regensburg și Passau, castelul de la Sigmaringen și mănăstirea benedictină de la Melk, Hrad-ul și domul Sfântul Martin din Bratislava, catedrala de la Esztergom și cetatea de la Visegrad, Palatul Regal, Parlamentul și „Podul cu lanțuri” de la Budapesta, cetățile de la Petrovaradin, Belgrad, Slankamen, Rum, Golubac, Sfântul Ladislau, Orșova, orașelul și cetatea de pe insula Ada-Kaleh. În secolul XX, pe Dunăre s-au construit numeroase complexe hidroenergetice, multe pe cursul german și austriac, complexul de la Gabčíkovo-Nagymaros (Slovacia-Ungaria), Porțile de Fier I și II (România-Serbia), dar și centrale nucleare (Paks în Ungaria, Kozlodui în Bulgaria, Cernavodă în România) (pp. 5-8).

Istoricul evidențiază rolul pe care Dunărea l-a jucat pentru scriitori, artiști și călători, prin exemplificarea unor scriitori europeni care s-au născut în localități străbătute de acest fluviu, dar și opere literare, artistice și muzicale care fac referire la spațiul dunărean. Printre cele mai importante opere unde acțiunea se desfășoară pe Dunăre este Cântecul Nibelungilor. Despre Dunăre, se regăsesc scrierile călătorilor care au străbătut fluviul cu vaporul cu abur de la Viena la Constantinopol. Importanți scriitori europeni, inclusiv români, s-au născut pe malurile Dunării și au scris despre ea: Mor Jokai (născut la Komarno), Petre Dumitriu (născut la Baziaș), Elias Canetti (născut la Ruse), Panait Istrati (născut la Brăila). Marea literatură a Europei Centrale (secolele XIX-XX) nu a trecut cu vederea Dunărea. Au scris despre ea și scriitori străini de regiune și care nu aveau vreo afinitate specială pentru ea (de exemplu Jules Verne, *Pilotul de pe Dunăre*). În literatura română, dintre operele care fac referire la Dunăre sunt: volumul de relatări de călătorie *Priveliști dobrogene* de Mihail Sadoveanu, romanul *Europolis* de Jean Bart, nuvela *Domnișoara Christina* a lui Mircea Eliade, a cărei acțiune se desfășoară în Câmpia Dunării, romanul

Drum fără pulbere, scris de Petru Dumitriu, printre cele mai importante romane proletcultiste ale comunismului românesc (p. 8). În muzică, dintre operele care fac referire la Dunăre merită amintite valsul lui Johann Strauss cel Tânăr, *Dunărea Albastră*, care este cel mai cunoscut vals din istoria muzicii. În cinematografie, numeroase filme au avut ca subiect sau actor Dunărea: filmul istoric și biografic *Sissi* (1955), dedicat împărătesei Elisabeta a Austro-Ungariei, filmele românești *Croaziera* (1981) și *Salutări de la Agigea* (1984), coproducția româno-franceză *O vară de neuitat* (1994) și filmul grecesc *Privirea lui Ulise* (1995). În ceea ce privește istoria culturală, istoricul amintește câteva lucrări care abordează spațiul dunărean printre care: Claudio Magris, *Danubius* și Andrei Șarii, *Dunărea-fluviul imperiilor*. Câteva lucrări vechi sau mai recente au abordat chestiunea Dunării din perspectiva diplomației și cu referire la chestiunea Dunării din perspectiva diplomației și cu referire la Comisia Europeană a Dunării. În spațiul românesc s-a scris foarte puțin despre istoria Dunării. Cea mai cunoscută este lucrarea lui Nicolae Iorga, *Chestiunea Dunării* (istorie a Europei Răsăritene în legătură cu această problematică), apărută în 1913 și reeditată în 1998, iar în ultimii ani lucrarea istoricului Constantin Ardeleanu, *O croazieră de la Viena la Constantinopol. Călători, spații, imagini: 1830-1860* apărută în 2021 (pp. 8-9).

Radu Mârza explică rolul pe care cărțile poștale îl au ca sursă pentru peisajele dunărene și pentru istoria călătoritului și a mobilității. Astfel, cartea poștală apare în contextul dezvoltării serviciilor poștale moderne și oferă colecționarului și istoricului un câmp fertil de observație și cercetare. Pe de o parte, este un obiect de corespondență, care transmite din partea expeditorului un mesaj. Pe de altă parte, ea transmite o imagine, rezultată de pe urma litografierii sau a fotografierii, imagine prin care se pot admira peisaje naturale, panorame urbane, colțuri de stradă, bulevarde, monumente istorice (p. 20). De-a lungul anilor, autorul s-a străduit să achiziționeze cărți poștale de pe întreg cursul Dunării, iar în momentul în care s-a născut ideea albumului a apărut necesitatea acoperirii golurilor din colecție. Completarea lor s-a făcut cu ușurință pentru cursul superior al Dunării, regiuni pentru care producția de cărți poștale și numărul celor care s-au păstrat în zilele noastre este ridicat. Nu același lucru se poate spune despre cele reprezentând cursul mijlociu și inferior al fluviului, mai cu seamă României și Bulgariei, aceste cărți poștale fiind rare. De asemenea, istoricul a folosit ca surse cărțile poștale de pe platformele online, care au avut rolul de a completa această cercetare. Este vorba despre platformele Hungaricana, Europeana, respectiv platformele Akpool (p. 21).

Istoricul face o analiză statistică a provenienței cărților poștale dunărene, a limbilor în care au fost scrise, dar și unde se expediau și persoanele care le expediau sau erau expeditorii acelor scrisori. Astfel, se observă că cele mai multe cărți poștale aduse în discuție de către Radu Mârza provin din Imperiul German și din Imperiul Austro-Ungar, urmând apoi țările de la Dunărea de jos (Serbia, Bulgaria și România. În cadrul cercetării sale, autorul introduce și o categorie distinctă și anume „Cărți poștale probabil emise de armate aliate sau de ocupație într-o altă țară”, prin care istoricul a dorit să semnaleze un aspect mai puțin analizat de istoriografie. Astfel, în regiunea Dunării, Marele Război a fost o perioadă foarte interesantă din punct de vedere al istoriei cartofiliei și al istoriei poștale, datorită implicării unui mare număr de țări aflate în situații politice diverse. În timpul războiului, unele țări și-au schimbat de câteva ori statutul, ceea ce a avut și consecințe în planul cărților poștale. Istoricul aduce în discuție cărțile poștale emise de autoritățile germane de ocupație din orașele românești, cărțile poștale emise de militarii ruși sau bulgari de pe teritoriul României, respectiv cărți poștale expediate de militarii francezi aflați în România în perioada imediat următoare războiului (pp. 25-26).

În ceea ce privește expeditorii cărților poștale, majoritatea lor era reprezentată de călători/vizitatori/turiști și militari. Radu Mârza îi identifică pe călători pe baza textului scris pe cărțile poștale, dar și după alte indicii specifice. În ceea ce privește militarii, istoricul observă că aceștia menționează unitatea militară din care fac parte, iar autoritățile poștale militare le aplică ștampile distinctive, dar existau și unii militari care trimiteau cărțile poștale cu poșta civilă și atunci nu se poate identifica expeditorul ca militar. În ceea ce privește expeditorii localnici, cercetătorul mărturisește că aceștia sunt cei mai greu de identificat în lipsa unor elemente care să-i distingă și a unei analize sistematice a textelor cărților poștale (p.29). În ceea ce privește limba de circulație, Radu Mârza observă că majoritatea cărților poștale au fost redactate în limba germană, fiind bine reprezentată în Imperiul German și în Imperiul Austro-Ungar. Comunități germanofone existau și în Ungaria, Transilvania, Banat. În timpul Marelui Război, majoritatea cărților poștale din spațiul dunărean erau scrise de către soldații germani. Cărțile poștale scrise în limbile maghiară, română, cehă apar expediate în perioada de dinainte de declanșarea Marelui Război, dar există și câteva cărți poștale scrise de soldați cehi din armata austro-ungară. Limbile bulgară și rusă apar tot în contextul Marelui Război pe fronturile din Dunărea de Jos. Cărțile poștale scrise în limba franceză apar la unii turiști care se aflau în Germania și în Austro-Ungaria în timp de pace iar mai apoi de către soldații francezi

prezenți în România la finalul Primului Război Mondial și în primii ani care i-au urmat (p. 30).

Cercetarea lui Radu Mârza străbate cursul Dunării pe baza cărților poștale de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Deși este o lucrare de specialitate, care validează importanța explorării unor teme de istorie și turism cultural, teme abordate și în istoriografia occidentală, cititorul de rând este surprins plăcut de ușurința și cursivitatea scrisului, dar și de analiza și interpretarea cărților poștale. Fiecare cititor va găsi cu siguranță un motiv de lectură și o invitație la o viitoare călătorie în timp pe cursul Dunării.

Andrei-Lucian Păcurar*

Răzvan Roșu, *De la munte pe hămoacă. 100 de ani de la colonizarea moșilor în județul Satu Mare*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2024, 259 p.

DOI:

Apariția noilor state naționale la sfârșitul Primului Război Mondial sau lărgirea celor deja existente cu noi teritorii, ca urmare a dezintegrării fostelor imperii, a venit cu o serie de noi probleme. Una dintre acestea, discutată și în cartea semnată de Răzvan Roșu, este problema minorităților naționale, intens dezbătută în epocă.

Răzvan Roșu este etnolog și antropolog, fiind absolvent al Facultății de Istorie și Filosofie, secția Etnologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj Napoca. Studiile masterale le continuă la „Friedrich Schiller” Universităt la Jena și la Cluj-Napoca, tot în cadrul Facultății de Istorie și Filosofie. În 2020 finalizează studiile doctorale, la Universitatea din Jena, sub coordonarea profesorului Thede Kahl.

Volumul de față, structurat în opt capitole, constituie o monografie etnografică, antropologică și istorică a moșilor strămutați din Munții Apuseni în Câmpia Careiului și în cea a Sătmarului. Politicile de colonizare duse de statul român în perioada interbelică au vizat „în mod explicit ideea așezării unor «români puri»” (p. 26) în zonele multietnice și de graniță ale țării, prin aceasta urmărindu-se

* Master's Student, Babeș-Bolyai University Cluj-Napoca, andreilucian.pacurar@outlook.com